

บทที่ 4

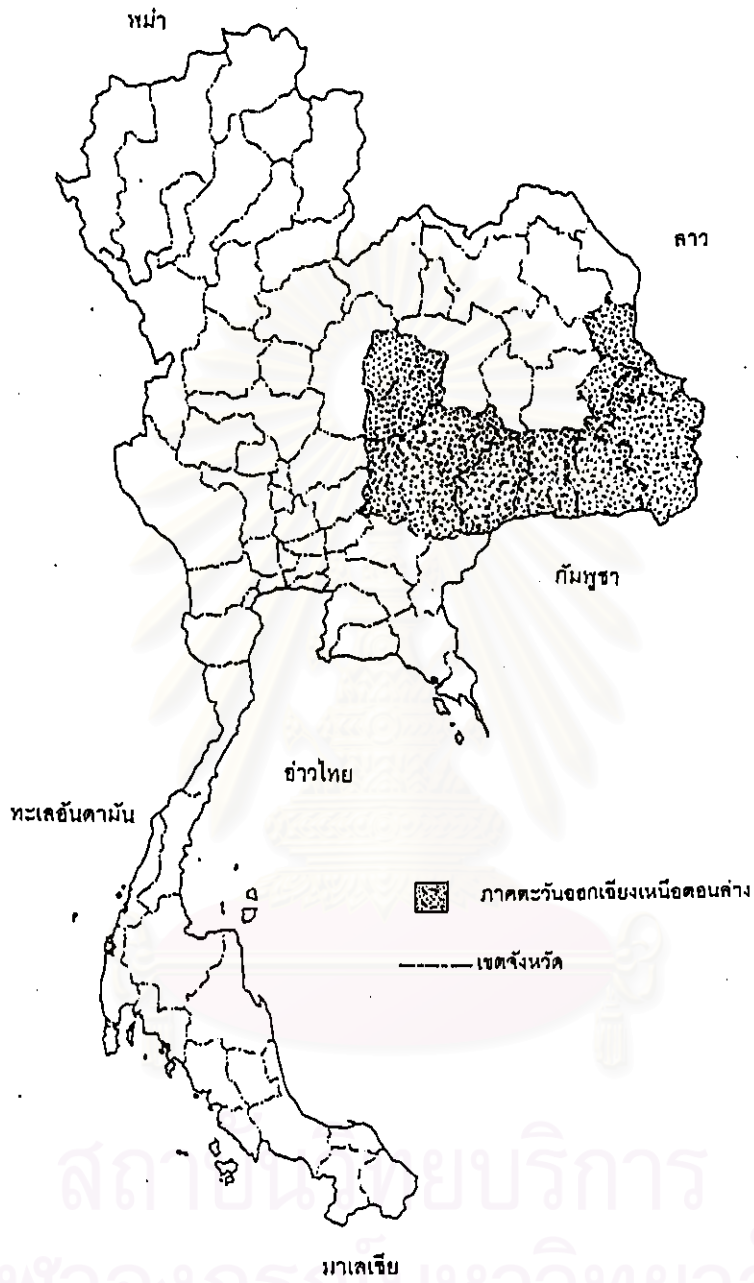
โครงการการผลิตข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร รวมพื้นที่ 142,917.81 ตารางกิโลเมตร หรือ 89,323,633 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.14 ของพื้นที่รวมทั้งประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ของภาค ประกอบอาชีพหลัก คือ อาชีพทำนาปลูกข้าวมานาน เพราะข้าวเป็นทั้งพืชอาหารและพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นรายได้หลักของเกษตรกรในภาคข้าวจึงมีความผูกพันกับคนในท้องถิ่น

4.1 การกระจายตัวของพื้นที่ผลิตข้าว

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ยังคงนิยมปลูกข้าวตามบรรพบุรุษสืบต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีพื้นที่กว้างใหญ่ ประชากรจึงนิยมปลูกข้าวมากกว่าพืชชนิดอื่นๆ ข้าวที่ปลูกในภาคนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นข้าวคุณภาพดี เช่น ข้าวหอมมะลิ ซึ่งผลิตเพื่อส่งออกต่างประเทศ รวมทั้งบางส่วนบรรจุถุงขายในประเทศ ข้าวที่ผลิตได้เมื่อหุงจะมีกลิ่นหอม อ่อนนุ่ม แตกต่างจากข้าวชนิดเดียวกันแต่ปลูกในภูมิภาคอื่น โรงสีขนาดใหญ่จึงรับซื้อข้าวจากแหล่งเพาะปลูกในภาคนี้เพื่อส่งขาย เมื่อพิจารณาพื้นที่เพาะปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างสามารถปลูกข้าวทั้งข้าวเจ้านาปี ข้าวเจ้านาปรัง ข้าวเหนียนาปี และข้าวเหนียนาปรัง ซึ่งการปลูกข้าวนาปรังจะมีในพื้นที่บางจังหวัดที่ได้รับน้ำจากโครงการชลประทานเท่านั้น

การทำนาในปัจจุบันของชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างทำการผลิตข้าวทุกอำเภอใน 9 จังหวัด ในปีเพาะปลูก 2537/38 มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี 17,581,872 ไร่ หรือร้อยละ 31.19 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปีทั้งประเทศ ได้ผลผลิต 4,585,004 ตัน เฉลี่ย 260.78 กิโลกรัมต่อไร่ แยกเป็นข้าวเจ้านาปี 12,609,333 ไร่ หรือร้อยละ 71.72 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปีของภาค ได้ผลผลิต 3,321,814 ตัน เฉลี่ย 263.44 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวเหนียนาปี 4,972,539 ไร่ หรือร้อยละ 28.82 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปีของภาค ได้ผลผลิต 1,263,189 ตัน เฉลี่ย 254.03 กิโลกรัมต่อไร่ และมีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรัง 48,872 ไร่ หรือร้อยละ 1.12 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังทั้งประเทศ ได้ผลผลิต 16,234 ตัน เฉลี่ย 332.17 กิโลกรัมต่อไร่ แยกเป็นข้าวเจ้านาปรัง 40,728 ไร่ หรือร้อยละ 83.34 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังของภาค ได้ผลผลิต 13,345 ตัน เฉลี่ย 327.66 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวเหนียนาปรัง 8,144 ไร่ หรือร้อยละ 16.66 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังของภาค ได้ผลผลิต 2,889 ตัน เฉลี่ย 354.74 กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกข้าวเหนียนาปรังปลูกใน 4 จังหวัด คือ มุกดาหาร ยโสธร อุบลราชธานีและศรีสะเกษ เท่านั้น

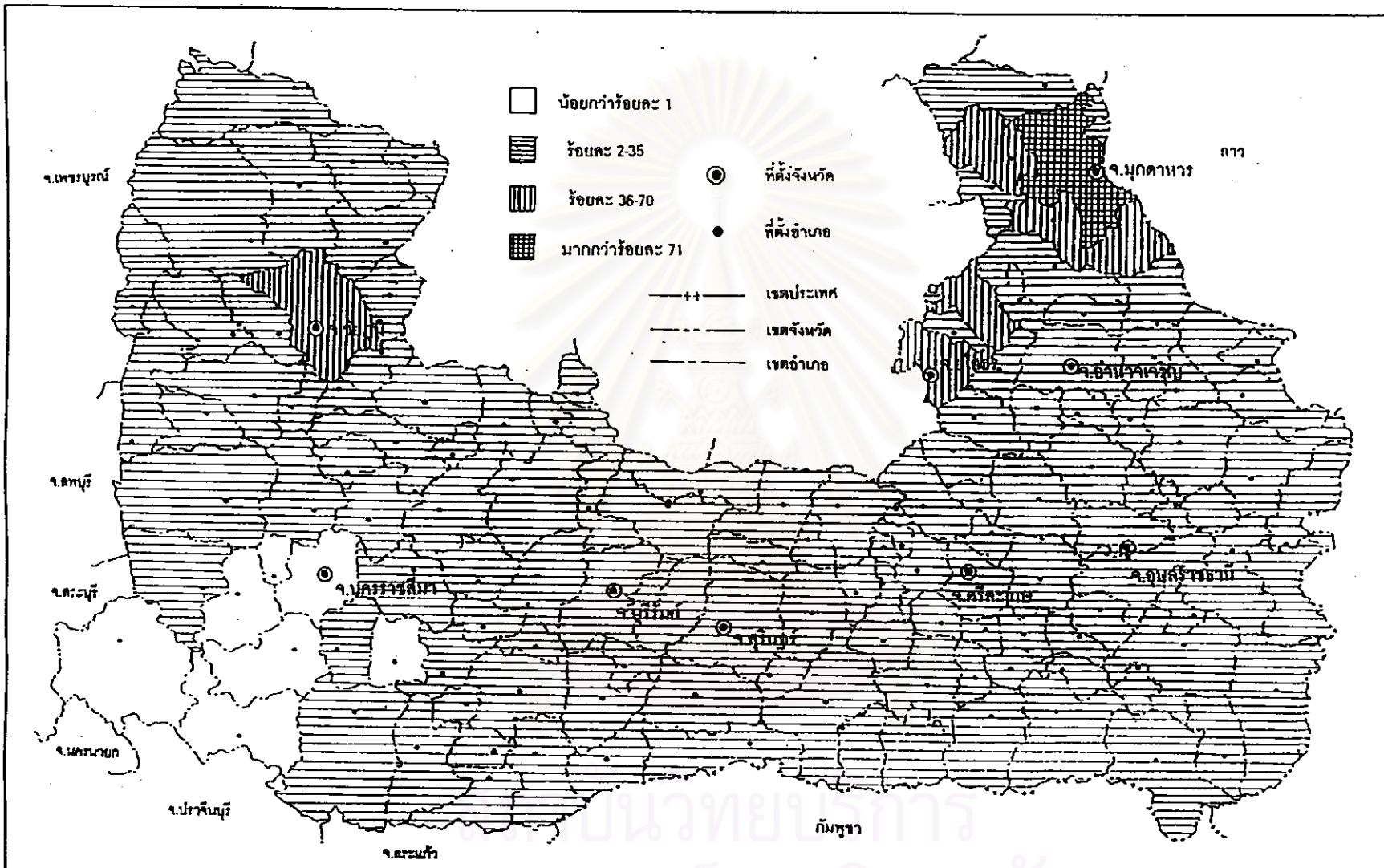

▣ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

— เขตจังหวัด

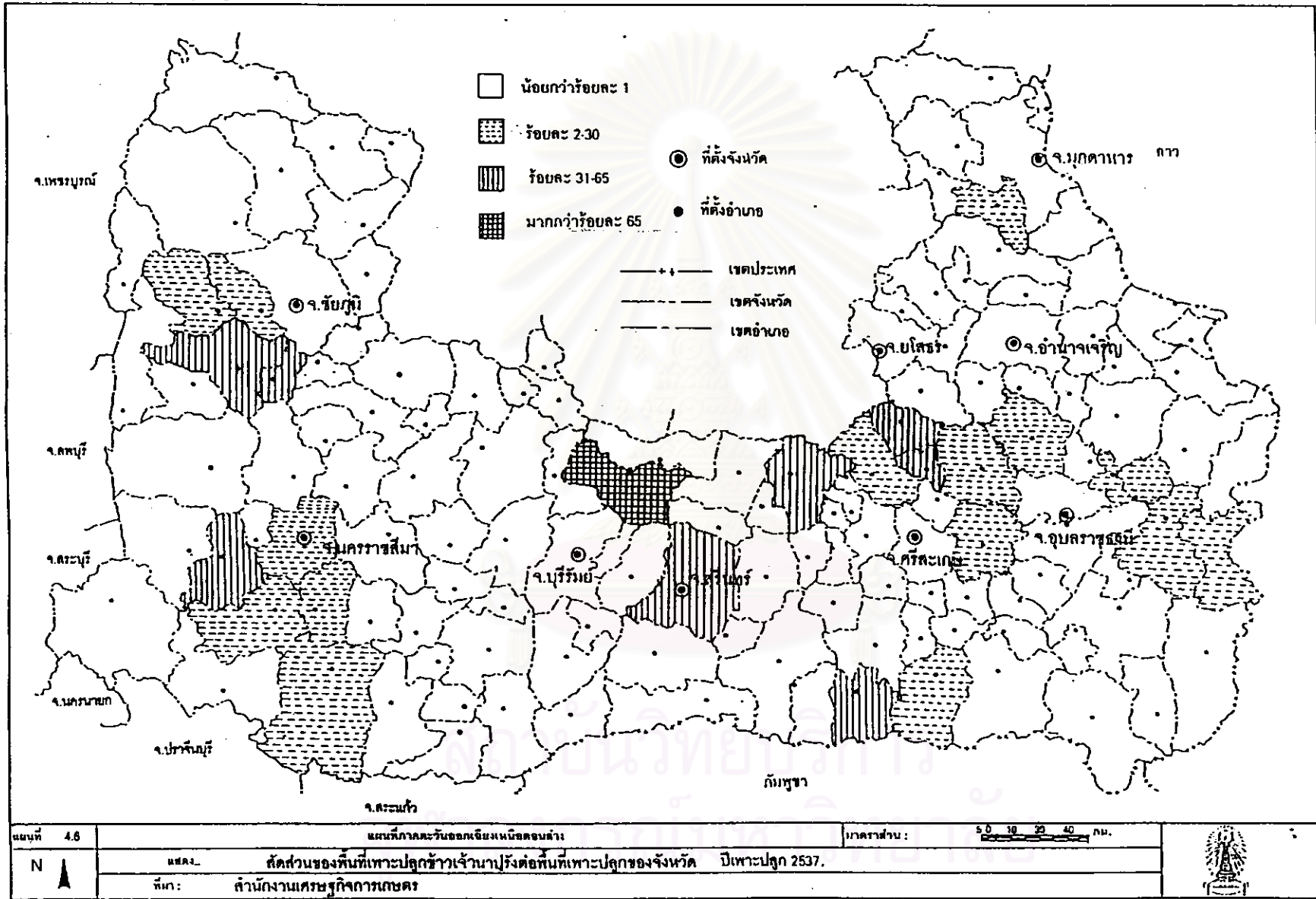
สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.1	แผนที่ประเทศไทย	มาตราส่วน: 0 50 100 กม.
N ▲	แสดง: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	
	ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ	

- น้อยกว่าร้อยละ 1
- ▨ ร้อยละ 2-35
- ▩ ร้อยละ 36-70
- ▧ มากกว่าร้อยละ 71
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- +--- เขตประเทศ
- --- เขตจังหวัด
- --- เขตอำเภอ

แบบที่ 45	แผนที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	มาตราส่วน : 50 10 30 40 กม.	
N	ผู้จัดทำ: ศักดิ์ส่วนรอนพื้นที่เพาะปลูกข้าวเหนียวนาปีต่อพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัด ปีเพาะปลูก 2537/38		
	ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร		

จากแผนที่ 4.3 แสดงสัดส่วนพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีต่อพื้นที่เพาะปลูกของประเทศ ปีเพาะปลูก 2537/38 พบว่าแหล่งที่มีการเพาะปลูกข้าวนาปีจะอยู่ในบริเวณจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดมุกดาหาร โดยที่อำเภอเมืองของทั้งสองจังหวัดจะมีการปลูกข้าวนาปีมากกว่าร้อยละ 76 รองลงมาจะกระจายอยู่โดยรอบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ยโสธร และมุกดาหาร ส่วนบริเวณจังหวัดนครราชสีมา อำเภอที่ตั้งอยู่รอบอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ และอำเภอที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดอุบลราชธานี จะมีการเพาะปลูกข้าวเจ้านาปีน้อยกว่าร้อยละ 25

แผนที่ 4.4 แสดงสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวเจ้านาปีต่อพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัด ปีเพาะปลูก 2537/38 พบว่าแหล่งที่มีการปลูกข้าวเจ้านาปี จะอยู่บริเวณจังหวัดสุรินทร์และอำเภอโดยรอบจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะปลูกได้มากกว่าร้อยละ 50 รองลงมา จะปลูกมากในบริเวณจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีการปลูกข้าวเจ้านาปีอยู่ระหว่างร้อยละ 26 - 50 ส่วนบริเวณจังหวัดนครราชสีมา อำนาจเจริญและจังหวัดอุบลราชธานีจะปลูกข้าวเจ้านาปีน้อยมาก คือ น้อยกว่าร้อยละ 25

แผนที่ 4.5 แสดงสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวเหนียวนาปีต่อพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัด ปีเพาะปลูก 2537/38 พบว่าแหล่งที่มีการปลูกข้าวเหนียวนาปีมากที่สุด คือ บริเวณจังหวัดมุกดาหารและอำเภอโดยรอบ กับจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะปลูกได้มากกว่าร้อยละ 36 รองลงมา คือ พื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคจะปลูกข้าวเหนียวนาปีร้อยละ 2 - 35 ส่วนบริเวณจังหวัดนครราชสีมาและอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จะไม่นิยมปลูกข้าวเหนียวนาปี

โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ไม่นิยมปลูกข้าวนาปี เนื่องจากการทำงานในภาคนี้เป็นการทำน่าน้ำฝน จึงต้องรอฝน ประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับการชลประทานไม่ทั่วถึง การปลูกข้าวนาปีจึงนิยมปลูกในบางพื้นที่ที่มีการชลประทานให้บริการทั่วถึง จากแผนที่ 4.6 แสดงสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวเจ้านาปีต่อพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัด ปีเพาะปลูก 2537 พบว่าแหล่งที่มีปลูกข้าวเจ้านาปีจะกระจายอยู่ทั่วทั้งภาค โดยบริเวณที่มีการปลูกน้อยที่สุด คือ ตอนบนของจังหวัดชัยภูมิ ทางตะวันออกเฉียงของจังหวัดนครราชสีมา ตอนใต้ของจังหวัดอุบลราชธานี และทั้งจังหวัดยโสธรและจังหวัดอำนาจเจริญ ส่วนแผนที่ 4.7 แสดงสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวเหนียวนาปีต่อพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัด ปีเพาะปลูก 2537 พบว่า แหล่งที่ปลูกจะกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนบริเวณที่เหลือสามารถปลูกข้าวเหนียวนาปีได้น้อยกว่าร้อยละ 1 เท่านั้น สาเหตุที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างทำนาปีได้น้อย เนื่องจากในภาคนี้มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างน้อย ระบบชลประทานยังไม่ทั่วถึง และการทำงานเกษตรกรรมในภูมิภาคนี้เป็นการทำน่าน้ำฝน ทำให้การทำงานขอชาวนาในภาคนี้ส่วนใหญ่จะทำเพียงครั้งเดียว

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำนาในพื้นที่ศึกษาทั้ง 9 จังหวัด พบว่า การทำนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ส่วนใหญ่ชาวนาเป็นเจ้าของที่นาจำนวนไม่เกิน 15 ไร่ มีการเช่าที่ดินเพื่อการทำงานบ้างในบางพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดสุรินทร์ เสียค่าเช่าเป็นเงินหรือเป็นข้าวเปลือก

ตามข้อตกลงกับเจ้าของที่ดิน ส่วนการรับจ้างทำนามีเป็นส่วนน้อย ชาวนาส่วนใหญ่ทำนาตั้งแต่เล็ก ๆ เพราะเป็นอาชีพของครอบครัว จะต้องตามพ่อแม่ไปทำนาจนกระทั่งโต ส่วนใหญ่ทำนาปีละ 1 ครั้ง คือ นาปี ส่วนนาปรังทำในบางพื้นที่ที่มีการชลประทานเพียงพอ ประเภทของนาที่ทำจะเป็นนาหว่านและนาดำ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำนาดำ เนื่องจากจะได้ผลผลิตที่แน่นอนและมากกว่านาหว่าน สำหรับช่วงเวลาเริ่มทำนาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม คือ เริ่มหว่านกล้า จนกระทั่งเดือนตุลาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคมของปีถัดไป ได้ผลผลิตประมาณ 10 กระสอบต่อไร่ต่อปี ข้าวที่ปลูกมีหลายพันธุ์ โดยข้าวเจ้าจะปลูกพันธุ์หอมมะลิ เหลืองประทิว กข.15 กข.105 เหลืองใหญ่ ซึ่งจะได้ผลผลิตเพื่อจำหน่ายต่อ ส่วนข้าวเจ้าที่ปลูกในพื้นที่และได้ผลผลิตเพื่อใช้บริโภค คือ ข้าวพันธุ์ตาแห้ง สำหรับข้าวเหนียวจะปลูกพันธุ์เหนียวมะลิ สันป่าตอง กข.6 กข.16 ปลูกที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-8 16-8-8 15-15-15 ตราหัววัวคันไถ และบางส่วนใช้ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยคอก โรคข้าวที่ชาวนาประสบ คือ โรคใบแห้ง ใบแดง ใบขาว ใบเหลือง เชื้อรา หนอนกอ หนอนเจาะ เพลี้ยไฟ และเพลี้ยกระโดด ชาวนาใช้ยากำจัดศัตรูพืชช่วย ต้นทุนในการทำนาประมาณ 1,000 บาทต่อไร่ รายได้จากการทำนาประมาณ 10,000 บาทต่อปี สำหรับต้นทุนในการทำนา ชาวนาส่วนใหญ่กู้เงินจากเอกชนและพ่อค้าคนกลาง การใช้นี้ อาจเป็นตัวเงินหรือข้าวเปลือก ตามข้อตกลงที่กระทำก่อนการกู้เงิน การทำนาในแต่ละภาคส่วนใหญ่ จะทำในช่วงฤดูทำนา ส่วนช่วงนอกฤดูทำนา แรงงานส่วนใหญ่จะมีอาชีพเสริม อาทิเช่น รับจ้าง ก่อสร้าง เลี้ยงสัตว์ ทำสวน ปลูกผัก ทอผ้า ค้าขาย ขับรถรับจ้าง เป็นต้น เพื่อหาเงินเพิ่มรายได้และใช้นี้จากการกู้เงินมาทำนา ซึ่งอาชีพเหล่านี้สามารถเพิ่มรายได้ได้บางส่วน การผลิตข้าวของชาวนาส่วนหนึ่งจะใช้บริโภคเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวเหนียว ข้าวอีกส่วนหนึ่งจะขายให้กับโรงสีในท้องถิ่น และข้าวอีกส่วนหนึ่งจะเก็บไว้เพื่อใช้นี้

4.2 องค์ประกอบของการผลิตข้าว

4.2.1 ระบบชลประทานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

การทำนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 จะอาศัยน้ำจากน้ำฝน ส่วนบริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งชลประทานจะอาศัยน้ำจากโครงการชลประทานด้วย บางส่วนอาศัยน้ำจากบ่อบาดาลที่สูบน้ำขึ้นมา แต่โดยส่วนใหญ่จะอาศัยน้ำจากธรรมชาติทำให้การทำนาในภาคนี้ ทำได้เพียงครั้งเดียว คือ นาปี ส่วนนาปรังนิยมทำในบริเวณที่มีน้ำเพียงพอ คือ ในบริเวณที่มีโครงการชลประทาน

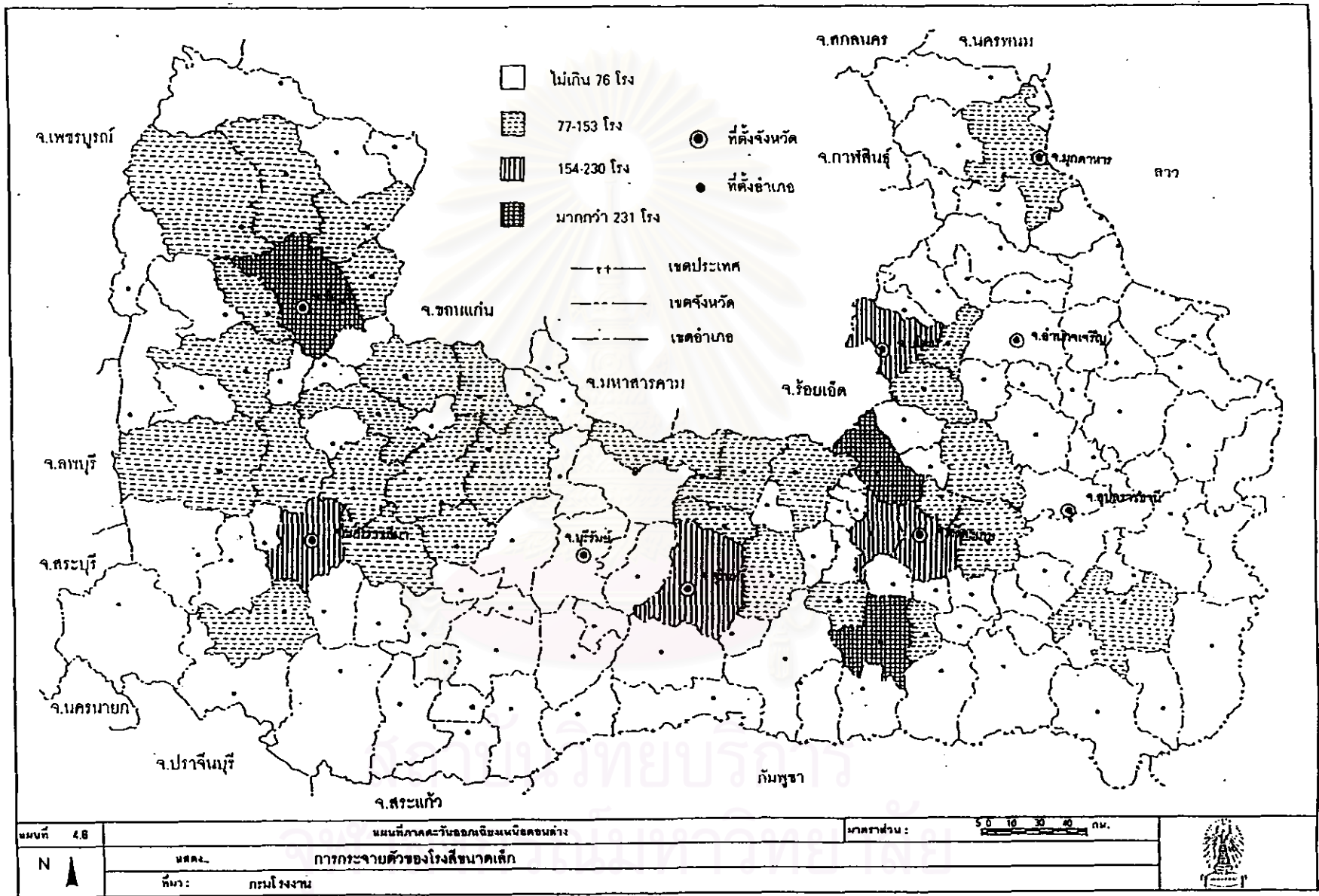
4.2.2 แรงงานและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต

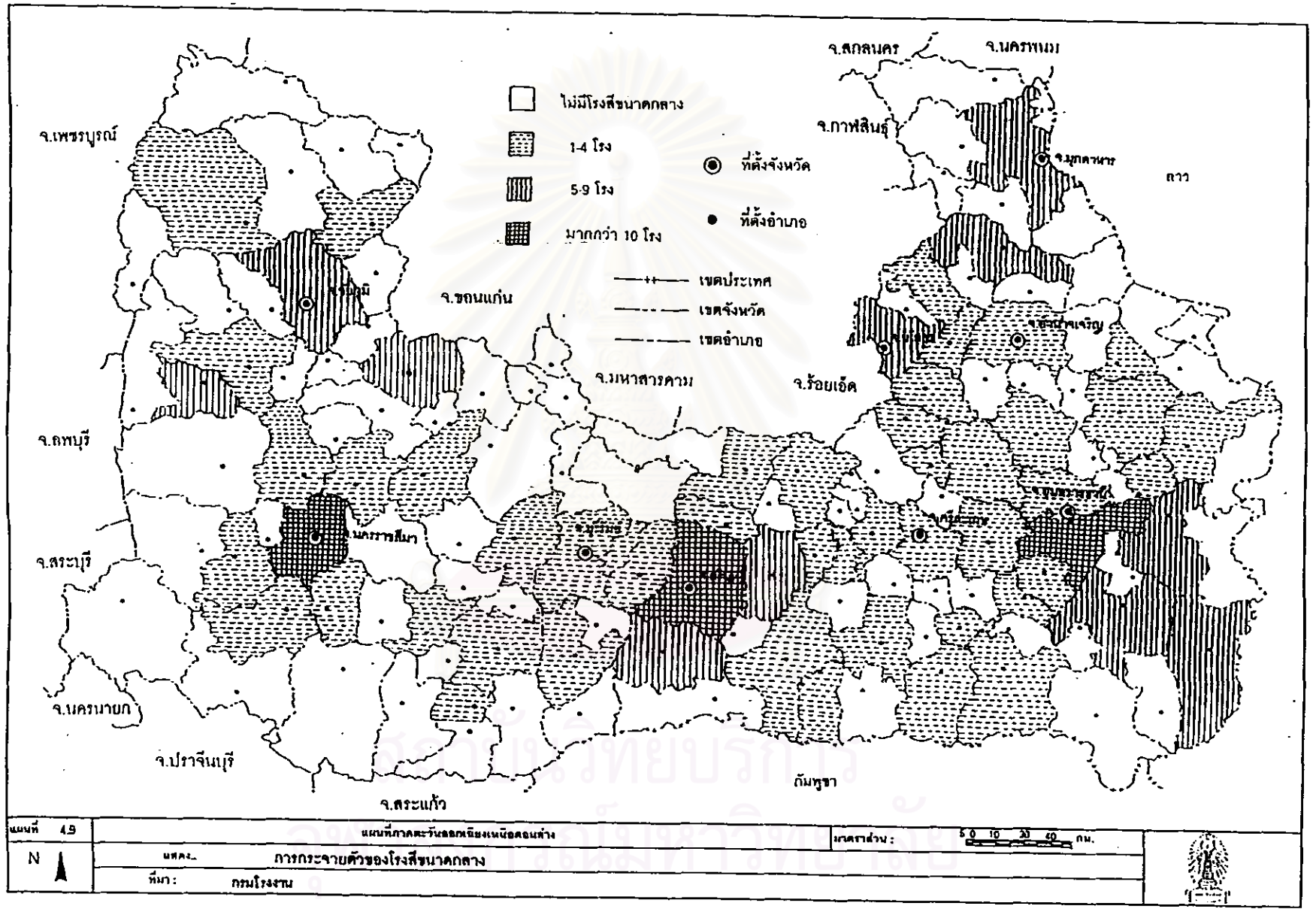
การทำงานนอกจากปัจจัยในด้านแหล่งน้ำแล้ว ปัจจัยด้านแรงงานก็เป็นส่วนสำคัญ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยเฉลี่ยจะอาศัยแรงงานในการทำนาประมาณ 4 คนต่อที่นา 1 แปลง แรงงานสัตว์ประมาณ 2 ตัวต่อที่นา 1 แปลง ในฤดูเก็บเกี่ยวเจ้าของที่นาแต่ละที่จะต้องอาศัยการจ้างคนงานช่วยในการเก็บเกี่ยวประมาณ 10 - 30 คนต่อที่นา 1 แปลง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยเครื่องจักรกลบ้างในบางโอกาส โดยเฉลี่ยเจ้าของที่นาจะใช้รถไถเฉลี่ย 1 คัน เพื่อช่วยในการไถและการหว่าน เนื่องจากรถไถสามารถทำงานได้เร็วกว่าแรงงานคนและสัตว์ ในปัจจุบันบางพื้นที่มีชาวนาคิดค้นประดิษฐ์เครื่องจักรกลชนิดใหม่เพื่อช่วยทุ่นแรง อาทิเช่น เครื่องนวดข้าว เป็นต้น แต่ยังไม่เป็นที่นิยมแพร่หลาย

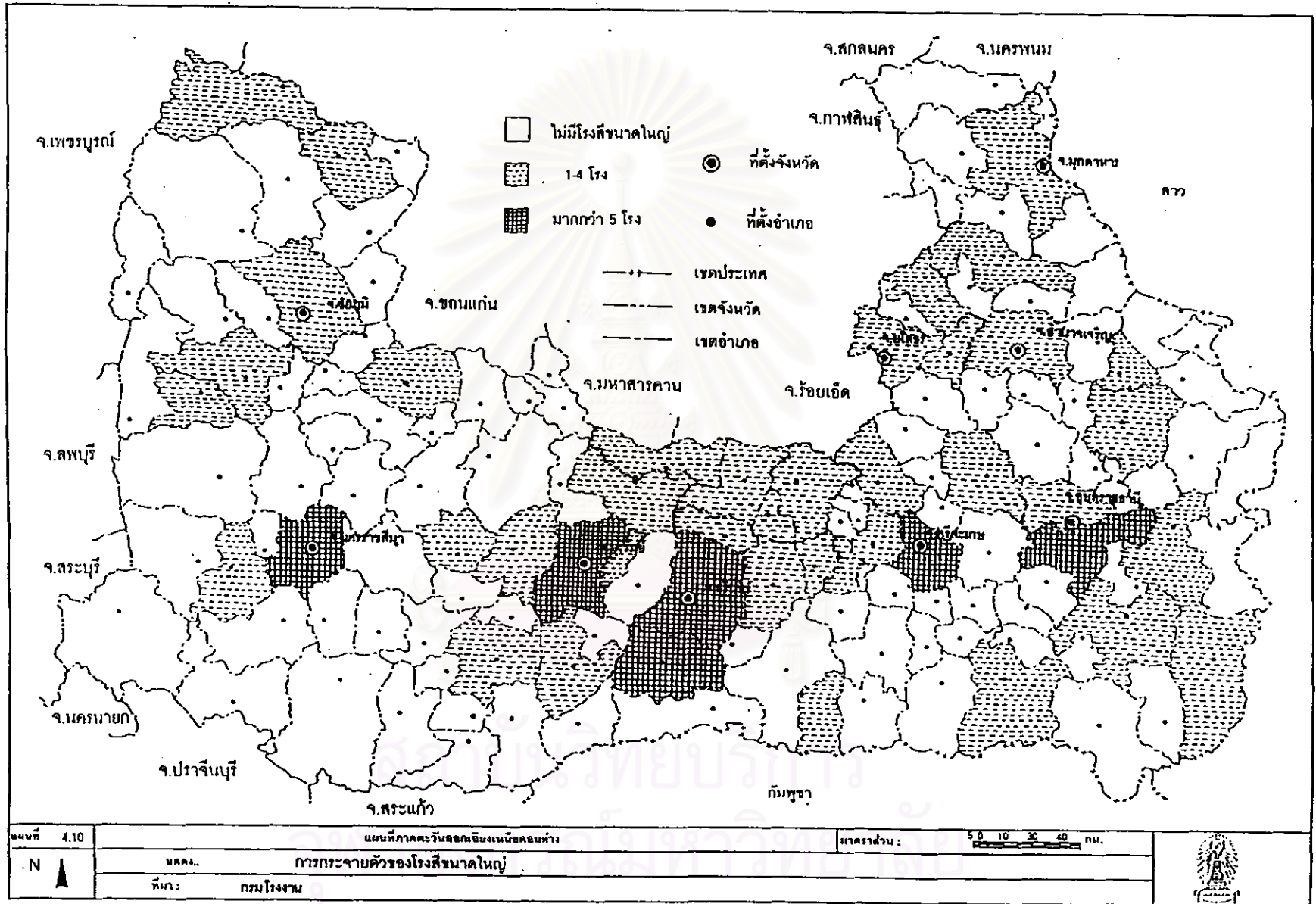
4.3 การกระจายตัวของโรงสีข้าว

สำหรับการกระจายตัวของโรงสีข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โรงสีขนาดเล็กจะมีในหมู่บ้านเกือบทุกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีมาก บางหมู่บ้านมีน้อย ซึ่งโรงสีขนาดเล็กจะรับสีข้าววันละ 1 - 2 เกวียน¹ หรือ 5 ตันข้าวเปลือก ส่วนใหญ่ชาวนาในหมู่บ้านจะขนข้าวมาใช้บริการโรงสีขนาดเล็กเพื่อให้ได้ข้าวสารเพื่อบริโภคเองในครัวเรือน โดยอาจเสียค่าบริการเป็นตัวเงิน หรือโดนหักข้าวสารที่สีได้ หรือรับเฉพาะปลายข้าวและรำอ่อนเป็นค่าบริการแทน โรงสีข้าวขนาดเล็กในหมู่บ้านจะประกอบกิจกรรมการเลี้ยงหมูควบคู่ไปกับการสีข้าวให้กับชาวนา โดยอาศัยปลายข้าวและรำที่ได้จากการรับสีข้าวเป็นอาหารสัตว์ ส่วนใหญ่ดำเนินกิจการมานานกว่า 10 ปี ใช้ต้นทุนในการจัดตั้งประมาณ 100,000 บาท แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่จัดตั้งโดยทุนส่วนตัว บางแห่งกู้เงินจากภาคเอกชนและสหกรณ์ รับสีข้าวให้กับชาวนาตลอดทั้งปี ข้าวที่รับสีจะรับสีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว โรงสีบางแห่งรับฝากข้าวเก็บในช่วงฤดูอื่น ซึ่งจะเริ่มเก็บตั้งแต่เดือนมกราคม คือสิ้นสุดหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีโรงสีขนาดเล็กกว่า 6,953 โรง ส่วนโรงสีขนาดกลางจะรับสีข้าววันละ 13 - 59 เกวียน หรือ 5 - 20 ตันข้าวเปลือก กระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ใน 9 จังหวัด ใช้ต้นทุนในการดำเนินกิจการตั้งแต่ 3 แสน จนกระทั่งเกิน 20 ล้านบาท ส่วนใหญ่ดำเนินกิจการมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป อาศัยแหล่งเงินทุนจากธนาคารพาณิชย์ในการจัดตั้งกิจการ ได้กำไรในการดำเนินงานสีข้าวและซื้อขายข้าวในแต่ละปีมากกว่า 5 แสนบาท จนกระทั่งเกิน 20 ล้านบาท ข้าวที่รับสีเป็นข้าวเจ้า จากนั้นจะส่งต่อพ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าในกรุงเทพมหานคร และส่งขายทางภาคใต้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีโรงสีขนาดกลาง 188 โรง สำหรับโรงสีขนาดใหญ่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีโรงสีขนาดใหญ่ 145 โรง ตั้งอยู่ตาม

¹ 1อัมมาร สยามวาลา และวิโรจน์ ณ ระนอง, *ประมวลความรู้เรื่องข้าว* (กรุงเทพฯ : สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2533), หน้า 153 - 160

อำเภอใหญ่ๆที่มีการผลิตข้าวมาก โรงสีขนาดใหญ่สามารถสีข้าวได้วันละมากกว่า 60 เกวียน หรือมากกว่า 20 ตันข้าวเปลือกต่อวัน ใช้ต้นทุนในการดำเนินกิจการตั้งแต่ 8 แสนบาท จนกระทั่งมากกว่า 30 ล้านบาท อาศัยเงินทุนจากธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืม ใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจการตั้งแต่ 2 ปีจนกระทั่งกว่า 30 ปี ได้กำไรในแต่ละปีตั้งแต่ 1 ล้านบาทขึ้นไป รับผิดชอบข้าวเจ้า และส่งขายต่อพ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าในกรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคในภาคใต้ ภาคตะวันออกและส่งขายต่างประเทศโดยผ่านทางท่าเรือคลองเตย

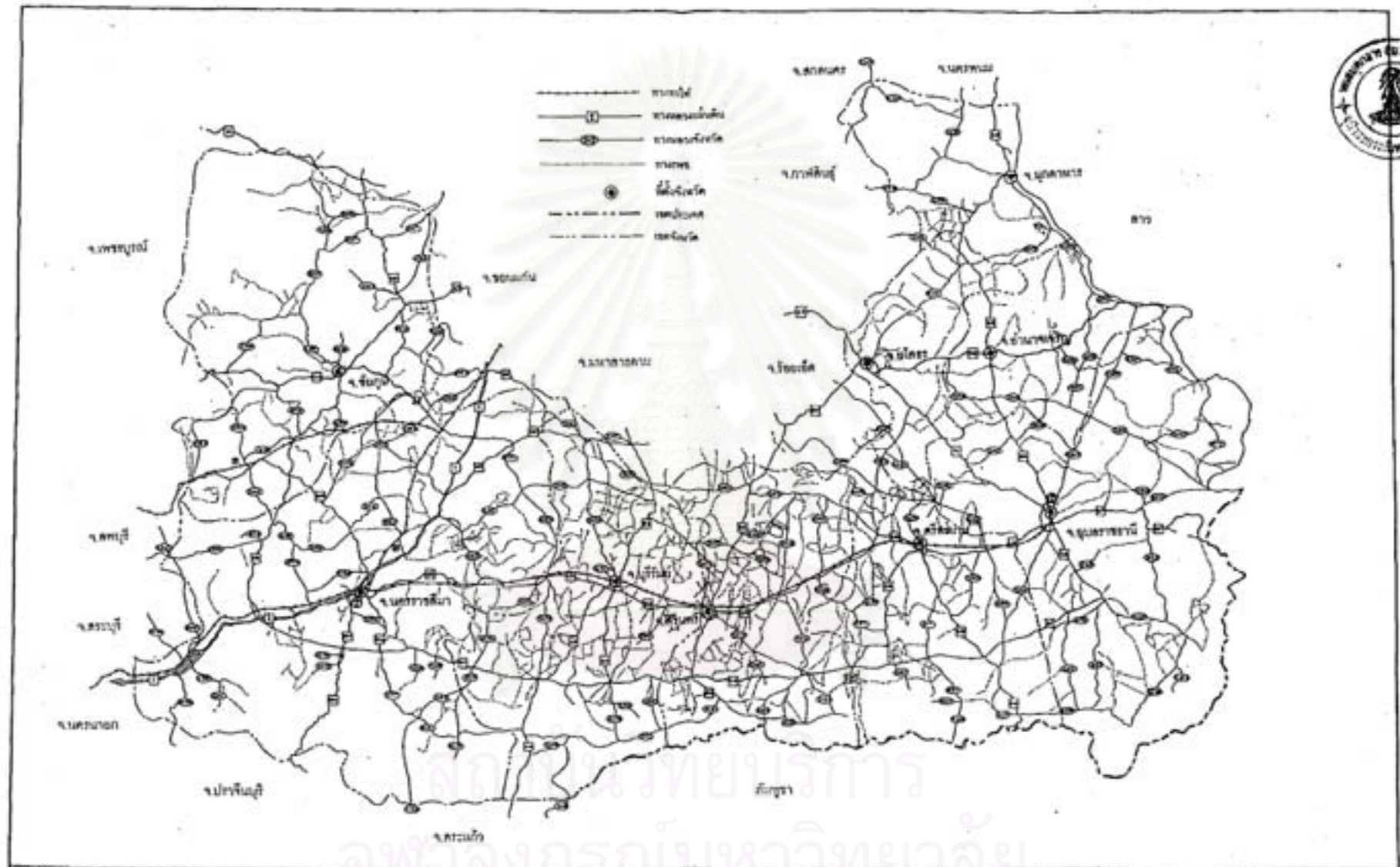
จากแผนที่ 4.8 แสดงการกระจายตัวของโรงสีขนาดเล็ก ซึ่งจะกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อำเภอซำสูงและอำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีโรงสีขนาดเล็กตั้งอยู่มากกว่า 231 โรง รองลงมาจะกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะรอบพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

แผนที่ 4.9 แสดงการกระจายตัวของโรงสีขนาดกลาง ซึ่งจะกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งภาค โดยเฉพาะบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสุรินทร์และอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีโรงสีขนาดกลางตั้งอยู่มากกว่า 10 โรง

แผนที่ 4.10 แสดงการกระจายตัวของโรงสีขนาดใหญ่ จะกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีโรงสีขนาดใหญ่ตั้งอยู่มากกว่า 5 โรง ส่วนในจังหวัดชัยภูมิ ยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร ไม่มีโรงสีขนาดใหญ่ตั้งอยู่

4.4 รูปแบบการเคลื่อนย้ายผลผลิตข้าว

ในปัจจุบันเมื่อขบวนการผลิตข้าวได้ส่วนหนึ่งจะเก็บไว้เพื่อการบริโภค ส่วนหนึ่งไว้ใช้หนี้ และอีกส่วนหนึ่งขายให้กับโรงสีหรือพ่อค้าคนกลางซึ่งเข้ามารับซื้อถึงที่นา จากนั้นข้าวจากโรงสีขนาดกลางและพ่อค้าคนกลางบางส่วนจะขายให้กับโรงสีขนาดใหญ่ เมื่อสีข้าวได้แล้วจะบรรจุใส่กระสอบส่งขายพ่อค้าท้องถิ่น และส่งพ่อค้าในกรุงเทพมหานคร เพื่อกระจายไปยังผู้บริโภคในภูมิภาคอื่นๆ โรงสีขนาดกลางและขนาดใหญ่บางโรงขายข้าวให้กับผู้บริโภคในภาคตะวันออกและภาคใต้ โดยไม่ผ่านกรุงเทพมหานครขนส่งข้าวโดยทางรถไฟในกรณีที่ค้าขายกับภาคใต้ เนื่องจากระยะทางไกล การขนส่งโดยทางรถไฟจะทำให้การสูญเสียข้าวน้อยกว่าทางรถยนต์ แต่การค้าขายกับภาคตะวันออกจะขนส่งโดยรถ เพราะระยะทางไม่ไกลมากนัก อีกทั้งภาคตะวันออกก็อยู่ติดกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างการคมนาคมเชื่อมโยงทั่วถึงและสะดวก ถึงแม้ว่าการขนส่งข้าวในปัจจุบัน ประมาณร้อยละ 80 จะใช้รถ แต่สินค้าที่ขนส่งจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างโดยทางรถไฟมากที่สุดกว่าร้อยละ 65 คือ ข้าวสาร ส่วนใหญ่เป็นการลำเลียงไปสู่ภาคใต้ สำหรับโรงสีขนาดใหญ่บางโรงทำการติดต่อค้าขายข้าวกับต่างประเทศ โดยสีข้าวได้จะแบ่งบรรจุหีบห่อเป็นขนาดเล็ก ประมาณถุงละ 5 กิโลกรัม ขนโดยรถบรรทุก ก่อนบรรจุใส่คอนเทน

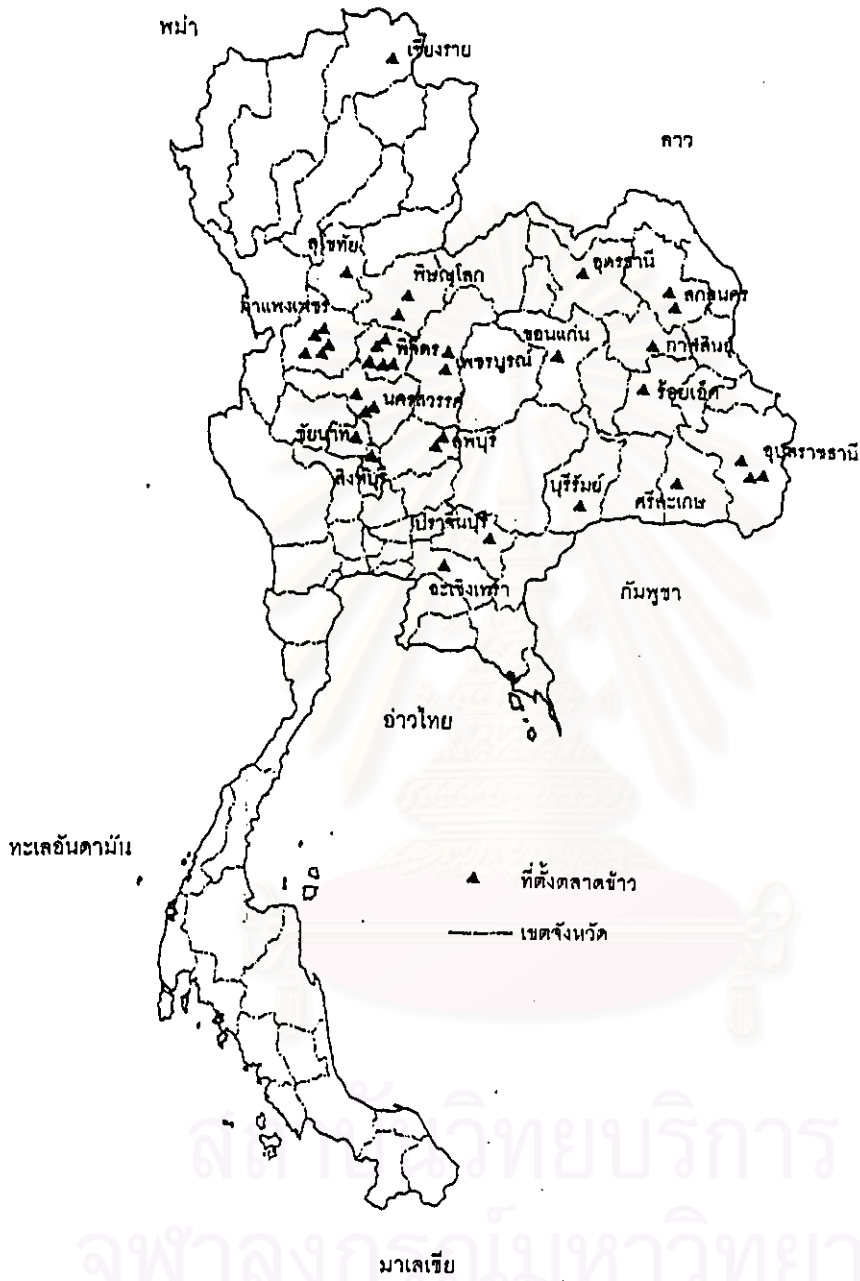
แผ่นที่ 411	แผนที่ภาคเหนือตอนบน	มาตราส่วน: 1:250,000	
N	กรมแผนที่ทหาร สำนักงานแผนที่ภาคเหนือ		

เนอร์ ส่งทางท่าเรือคลองเตยไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในทวีปยุโรป ส่วนการค้าขายข้าวกับประเทศลาว จะมีการตกลงที่กรุงเทพมหานครก่อนส่งมอบข้าวที่จุดเชื่อมโยงไทย - ลาว ที่จังหวัดหนองคาย - บ้านท่านาแล้ง เพียงแห่งเดียว

4.5 ที่ตั้งตลาดข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตลาดข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภายใต้การสนับสนุนของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ในปัจจุบันมี 5 แห่ง อยู่ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรตลาดเพื่อเกษตรกร 1 แห่ง และตลาดข้าวที่เป็นสมาชิกของตลาดกลางสินค้าเกษตรมี 5 แห่ง ตั้งอยู่ตามจังหวัดต่างๆในภาค ตลาดข้าวในภาคนี้ส่วนใหญ่ดำเนินการรับซื้อขายข้าวเปลือกเป็นพื้นฐาน นอกฤดูอาจมีการซื้อขายสินค้าเกษตรอื่นๆบ้าง เช่น ข้าวโหด มันสำปะหลัง เป็นต้น ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป พื้นที่ในตลาดข้าวค่อนข้างกว้าง เนื่องจากต้องมีพื้นที่เป็นลานตากข้าว ทำลือก เป็นต้น ส่วนใหญ่มีความกว้างตั้งแต่ 2 ไร่ ขึ้นไป ดำเนินการซื้อขายข้าวตลอดทั้งปี แหล่งเงินทุนมีทั้งเงินส่วนตัว และเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ แรงงานในตลาดข้าวมีตั้งแต่ 3 - 20 คนตามขนาดของตลาดข้าว ค่าจ้างแรงงานประมาณวันละ 100 - 175 บาทต่อคน ผู้มาใช้บริการมีทั้งชาวนา พ่อค้าคนกลาง และโรงสี ผู้มาใช้บริการมีมาจากภายในจังหวัดเอง และจังหวัดโดยรอบ เช่น ปราจีนบุรี สิงห์บุรี ปทุมธานี เป็นต้น ข้าวที่ผ่านการซื้อขายส่วนใหญ่จะส่งต่อไปยังโรงสีในจังหวัดนครปฐม ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี ปทุมธานี เพชรบุรี เป็นต้น ปริมาณข้าวที่ซื้อขายในแต่ละวัน ประมาณ 100 ตันต่อวัน ค่าบริการในตลาดข้าว เช่น ค่าชั่ง ค่าขนข้าวขึ้นรถ ค่ารถดัก ประมาณ 60 บาทต่อตัน ซึ่งตลาดข้าวในปัจจุบันตั้งอยู่ตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของแต่ละจังหวัดเท่านั้น

จากแผนที่ 4.12 แสดงที่ตั้งตลาดข้าวที่เป็นสมาชิกสมาคมตลาดกลางเพื่อการเกษตร ทั่วประเทศไทยมี 36 แห่ง ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 5 แห่ง คือ ที่จังหวัดบุรีรัมย์ 1 แห่ง จังหวัดศรีสะเกษ 1 แห่ง และจังหวัดอุบลราชธานี 3 แห่ง โดยส่วนใหญ่ตลาดข้าวที่เป็นสมาชิกสมาคมตลาดกลางเพื่อการเกษตรจะตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีการคมนาคมสะดวก พื้นที่ไม่กว้างมาก แต่ละจังหวัดอยู่ไม่ห่างกัน และอยู่ในบริเวณที่มีการผลิตข้าวเป็นจำนวนมาก แต่ละจังหวัดมีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางของสินค้าทุกชนิดไม่มาก ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีข้อจำกัดในหลายปัจจัย ทั้งขนาดของพื้นที่ค่อนข้างกว้าง แต่ละจังหวัดมีระยะทางห่างไกลกัน ระยะทางจากแต่ละจังหวัดกับกรุงเทพมหานครมีระยะทางไกล ทำให้ตลาดข้าวมีจำนวนจำกัด ส่วนแผนที่ 4.13 แสดงที่ตั้งตลาดข้าวภายใต้การสนับสนุนของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ เดิมทีมีตลาดข้าว 6 แห่ง คือ ที่อำเภอแก้งคร้อและอำเภอดุสิต จังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร และอำเภอ

ศูนย์วิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.12	แผนที่ประเทศไทย	มาตราส่วน: 0 50 100 กม.	
N 	แสดง..	ที่ตั้งตลาดข้าวที่เป็นสมาชิกสมาคมตลาดกลางเพื่อการเกษตร	
	ที่มา:	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	

เมือง จังหวัดอำนาจเจริญ แต่ต่อมาตลาดข้าวในอำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ต้องปิดกิจการลง เนื่องจากสภาพพื้นที่เปลี่ยนไป ทำให้เจ้าของกิจการต้องเปลี่ยนกิจการเป็นประเภทอื่นแทน ปัจจุบัน ตลาดข้าวภายใต้การสนับสนุนของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์จึงมีเพียง 5 แห่ง เท่านั้น ส่วน ตลาดข้าวภายใต้การสนับสนุนขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร เพิ่งได้รับการจัดตั้งขึ้น คือ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยหน่วยงานที่สนับสนุนตลาดข้าวทั้งสามหน่วยงานจะทำหน้าที่ช่วยเหลือทางด้านการเงินในการจัดตั้ง และสนับสนุนให้สถาบันการเงินปล่อยเงินกู้ รวมทั้งการกำหนดมาตรการบางอย่าง เช่น การลดภาษี เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานทั้งหมดจะทำหน้าที่ให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์แจ้งแก่สมาชิกในเครือข่าย เป็นประชาสัมพันธ์ให้ตลาดกลางต่างๆ ได้มีผู้มาใช้บริการมากขึ้น บางหน่วยงานจะทำหน้าที่รับซื้อข้าวจากตลาดกลางเอง เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มาใช้บริการ แต่เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่กว้าง มีการปลูกข้าวมาก แต่ตลาดข้าวมีจำนวนจำกัด จึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้งตลาดข้าวขึ้นเพิ่มเติมในบางพื้นที่ โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน ที่ช่วยส่งเสริมให้ตลาดข้าวสามารถดำเนินกิจการได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

4.6 ปัญหาสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ปัญหาส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างทั้ง 9 จังหวัด มีลักษณะโครงสร้างคล้ายคลึงกัน ปัญหาของภาคนี้โดยรวมจะมีลักษณะปัญหาคล้ายกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านเกษตรกรรวมเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากปัญหาในเรื่องลักษณะภูมิประเทศ ปัญหาดิน ปัญหาแหล่งน้ำ ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อม และส่งผลกระทบต่อตลาดข้าวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ปัญหาด้านเกษตรกรรวมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ก. ปัญหาด้านการผลิต สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลผลิตต่อไร่ต่ำ เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและขาดการชลประทาน เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต ขาดความรู้ในการคัดพันธุ์ หรือปรับปรุงพันธุ์

2) ปัญหาแหล่งน้ำและความแห้งแล้ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีเทือกเขากั้นอยู่เป็นช่องโดยรอบ ทำให้ปริมาณน้ำฝนมีค่อนข้างน้อย เมื่อถึงฤดูฝนฝนจะมีปริมาณน้อย ฤดูแล้งแหล่งน้ำจะแห้งขอด ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำการเกษตร

3) ปัญหาแรงงาน มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น

4) เกษตรกรขาดการวางแผนการผลิต เนื่องจากนิยมปลูกพืชโดยอาศัยราคาในปีที่ผ่านมาเป็นเกณฑ์ ทำให้ราคาไม่มีความเสถียรภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้การปลูกพืชโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของดินทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ

5) ปัญหานี้สินและแหล่งสินเชื้อของเกษตรกร ส่วนใหญ่เกษตรกรมีฐานะยากจน ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอสำหรับกู้เงินจากในระบบ คือ ธนาคาร เกษตรกรจึงหันไปพึ่งเงินทุนนอกระบบ คือ จากพ่อค้ารับซื้อพืชไร่ นายทุนเงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยสูงแทน

6) ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นทั้งปัจจัยการผลิต ค่าแรงงานในฤดูเพาะปลูกและฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งถ้าใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยก็ไม่มีเงินทุนเพียงพอและไม่คุ้มกับการลงทุน เนื่องจากผลผลิตของแต่ละปีไม่แน่นอน

7) ขาดเงินทุนในการทำการผลิต เนื่องจากเกษตรกรยากจนจึงต้องกู้เงินเพื่อทำการเพาะปลูก จึงไม่กล้าเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่จึงใช้ระบบการผลิตแบบดั้งเดิม

8) ปัญหาเรื่องพันธุ์พืชที่ใช้ขาดการปรับปรุงพันธุ์ที่เหมาะสม ซึ่งบางที่ผลออกมาคือ การกลายพันธุ์ นอกจากนี้ยังประสบปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีในการเพาะปลูก

9) ปัญหาเรื่องศัตรูพืช ประสบมากในช่วงต้นฤดูถึงปลายฤดู เนื่องจากเกษตรกรปลูกพืชชนิดเดียวกันทำให้ศัตรูพืชระบาดได้ง่าย

10) เส้นทางคมนาคมที่เชื่อมระหว่าง อำเภอ - ตำบล - หมู่บ้าน ไม่สะดวกบางเส้นทางใช้ได้บางฤดู ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาด

ข. ปัญหาด้านการตลาด สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาการขายสินค้าเกษตรได้ราคาต่ำ เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาซื้อขายเองได้ พ่อค้าหรือผู้รับซื้อจะเป็นผู้กำหนด ประกอบกับระดับราคาสินค้าเกษตรไม่มีเสถียรภาพขึ้นลงอยู่ตลอดเวลา แปรปรวนตามความต้องการของตลาดและปริมาณที่ออกสู่ตลาด ทำให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ตกต่ำเสมอ

2) เกษตรกรขาดข้อมูลข่าวสารสำหรับเก็บผลผลิต ทำให้มีการระบายผลผลิตออกสู่ตลาดมากในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว ทำให้พ่อค้าคนกลางสามารถกดราคารับซื้อ

3) เกษตรกรขาดข้อมูลข่าวสาร และความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ในเรื่องการตลาด

4) เกษตรกรขาดการรวมกลุ่มที่ดี การขายผลผลิตเป็นลักษณะต่างคนต่างขาย จึงไม่มีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง ทำให้ขายสินค้าได้ราคาต่ำ

5) เกษตรกรยังขาดความเข้าใจในด้านการตลาด โดยเฉพาะเรื่องการค้าแยกคุณภาพไม่ตรงความต้องการของตลาด ทำให้จำหน่ายสินค้าในราคาต่ำ

6) ขาดแหล่งซื้อขายสินค้าที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าของเกษตรกร เช่นตลาดกลางสินค้าเกษตร

7) เกษตรกรยังขาดความซื่อสัตย์ต่อตนเองเกี่ยวกับคุณภาพสินค้า มักจะฉกฉวยในบางโอกาส ทำให้พ่อค้าถือเป็นเหตุในการกดราคาสินค้า

8) ปัญหาการขนส่งที่ไม่สะดวก ที่เกษตรกรจะต้องนำผลผลิตออกไปจำหน่ายให้กับพ่อค้ารับซื้อโดยตรง จึงต้องผ่านพ่อค้ารับซื้อคนกลาง ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ไม่เป็นธรรม ทั้งในด้านคุณภาพและเครื่องชั่ง

9) เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินมาก จึงต้องรีบขายผลผลิตเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ในช่วงต้นฤดูการผลิต

10) กิจการส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็ก มุ่งตลาดท้องถิ่นเป็นหลัก

11) เกษตรกรไม่สามารถเลือกเวลาจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ส่วนใหญ่จะทยอยขายช่วงต้นฤดู ไม่อาจจะลดการจำหน่ายเพื่อรอราคาที่ดีกว่าในฤดูเก็บเกี่ยว ทำให้ไม่เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการขายของเกษตรกรและความต้องการซื้อของพ่อค้า

12) เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองทางการค้า การซื้อขายทั่วไปเป็นลักษณะเกษตรกรเจรจาซื้อขายตัวต่อตัวกับพ่อค้า การรวมกลุ่มมีน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม

13) การผลิตสินค้าเกษตรขึ้นกับสภาพภูมิอากาศ ผลผลิตไม่แน่นอน ความผันผวนของผลิตผลการเกษตรเกิดขึ้นเป็นประจำ

14) ขาดแผนการผลิตที่สอดคล้องกับแผนการตลาด ทั้งด้านของเกษตรกรและหน่วยงานของทางราชการ มีช่องว่างในการประสานแผนการผลิต และควบคุมพื้นที่เพาะปลูกให้สอดคล้องกับแผนการตลาด

15) สถานที่เก็บสินค้าไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ไม่สามารถเก็บรักษาสินค้าให้มีคุณภาพดีได้นาน

16) การใช้เครื่องชั่งดัดจริต เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีใช้ จึงถูกเอาเปรียบจากคู่ค้า

17) ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึงและเกษตรกรขาดความสนใจ

จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรยังขาดแคลนตลาดกลางที่ช่วยเป็นสื่อกลางในการเสนอแนะข่าวสาร ความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งเป็นแหล่งให้ความเป็นธรรมต่อเกษตรกรในด้านราคาของผลผลิต ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้น คือ พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีขนาดใหญ่ ผลิตข้าวเป็นหลัก แต่จำนวนตลาดกลางมีไม่เพียงพอกับความต้องการของ

คนในพื้นที่ ซึ่งถ้ามีการเพิ่มตลาดข้าวให้เพียงพอกับความต้องการของคนในพื้นที่ จะช่วยให้เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปัญหาต่างๆก็จะคลี่คลายลง

4.7 แผนและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีความได้เปรียบจากพื้นที่อื่นของประเทศ โดยที่พื้นที่โดยรอบของภาคติดต่อกับประเทศลาวและประเทศกัมพูชา รวมทั้งจังหวัดอื่นในภาคใกล้เคียง มีความสะดวกในด้านการคมนาคมเชื่อมต่อกับภาคอื่นๆ โดยแต่ละจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จะมีแผนและแนวทางในการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาฐานทางเศรษฐกิจในแต่ละจังหวัด และเนื่องจากสาขาการผลิตหลักในภูมิภาคนี้ คือ สาขาการเกษตรกรรม แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจะอาศัยศักยภาพที่มีในแต่ละจังหวัดวางแผนพัฒนาทางการเกษตร คือ

- ส่งเสริมให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โรงงานอุตสาหกรรมเชื่อมโยงการผลิต อุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมาก โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้ออำนวยต่อการลงทุน และมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อการลงทุน
- ปรับแผนการผลิตทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยปรับปรุงระบบชลประทานและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ พัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ และทักษะด้านเทคนิคการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลิตผลและการตลาด
- ส่งเสริมการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตร และพัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพ
- ส่งเสริมการกระจายการบริการทางสังคมไปสู่ชนบท เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพให้ปลอดภัยและเพียงพอที่จะสามารถสนับสนุนการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัด
- เพิ่มประสิทธิภาพด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดให้ครบวงจร ทั้งการผลิตและการตลาด โดยเน้นตลาดในประเทศและกลุ่มประเทศภูมิภาคอินโดจีน รวมทั้งเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติและปรับโครงสร้างการผลิตทางเศรษฐกิจให้พึ่งพาการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปรรูปสินค้าเกษตร

- สนับสนุนให้เกษตรกรในแต่ละจังหวัดสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม และมีตลาดจำหน่ายที่แน่นอน เสริมบทบาทให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนในการลงทุนเทคโนโลยีและตลาด โดยมีโครงการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อแก้ปัญหาด้านการตลาดของพืชผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแปรรูป เป็นต้น

- ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร โดยพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้าสู่ตลาดอินโดจีนและตลาดนานาชาติ โดยผ่านท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบังตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard Development Programme)

นอกเหนือจากการพัฒนาในด้านเกษตรกรรม ในแต่ละจังหวัดของภาคตะวันออกเชิงเหนือตอนล่างได้วางแผนและแนวทางในการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยศักยภาพและวัตถุดิบที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัดดึงดูดนักลงทุนให้หันมาสนใจลงทุนในพื้นที่ โดยรวมแล้วภาคตะวันออกเชิงเหนือตอนล่างมีศักยภาพและวัตถุดิบที่คล้ายกัน คือ พื้นที่ของภาคติดกับชายแดนประเทศลาวและกัมพูชา อีกด้านติดกับภาคเหนือ ภาคกลางและพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก การคมนาคมขนส่งมีโครงข่ายเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่นๆในภาคใกล้เคียง รวมทั้งภายในภาคเดียวกันโครงสร้างพื้นฐานส่วนใหญ่คล้ายกัน จะมีโดดเด่นบ้างในบางพื้นที่ เช่นจังหวัดนครราชสีมา ส่วนจังหวัดที่เหลือมีบริการพื้นฐานเพียงพอในบางพื้นที่เท่านั้น แหล่งท่องเที่ยวของภาคส่วนใหญ่คล้ายกันในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณซึ่งอยู่ติดกับประเทศไทย รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ด้านการจ้างงานมีแรงงานภายในภาคจำนวนมากสามารถหาได้ง่าย ในด้านฐานการผลิตโดยรวม คือ สาขาการเกษตร ภายในภาคมีผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก สามารถใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้

ข้อได้เปรียบในด้านที่ตั้งของภาคตะวันออกเชิงเหนือตอนล่าง คือ พื้นที่ด้านหนึ่งติดกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และพื้นที่อีกด้านหนึ่งติดกับชายแดนประเทศลาวและกัมพูชา โดยมีการคมนาคมเป็นโครงข่ายครอบคลุมและเชื่อมโยงพื้นที่ทั้งหมดทั้งทางรถยนต์และรถไฟ เมื่อสถานการณ์ต่างๆของโลกในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ประเทศต่างๆในโลกหันมารวมกลุ่มประเทศที่มีเงื่อนไขคล้ายคลึงกัน ซึ่งในภูมิภาคที่ใกล้กับประเทศไทยเกิดการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคอินโดจีนเข้าด้วยกัน เพื่อผลประโยชน์ในการต่อรองทางการค้าต่อกลุ่มประเทศมหาอำนาจต่างๆในโลก โดยประเทศไทยจัดเป็นประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจของภูมิภาค หรือที่เรียกว่า “เศรษฐกิจหน้าด่าน” ของประเทศในภูมิภาคอินโดจีน โดยจะเปิดกว้างเสรีสู่นานาชาติ และเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้ ในด้านศักยภาพที่ตั้งของภาคตะวันออกเชิงเหนือตอนล่างจัดเป็นประตูหน้าด่านติดกับประเทศในภูมิภาคอินโดจีน และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเทศจีนตอนใต้ด้วยโครงข่ายคมนาคมขนส่ง ซึ่งจะส่งผลถึงตลาดและแหล่งวัตถุดิบในกลุ่มประเทศ

ภูมิภาคอินโดจีน จากการเชื่อมโยงของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกับภูมิภาคอินโดจีนทำให้ประเทศไทยได้ผลประโยชน์จากการนี้ คือ

1) ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของไทยสามารถทำธุรกิจ การค้า การเงิน การลงทุน รวมทั้งนำวัตถุดิบและทรัพยากรจากกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านเพื่อประกอบการอุตสาหกรรมได้

2) ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างสามารถพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเพื่ออุตสาหกรรมโดยใช้ผลผลิตทางการเกษตรจากวัตถุดิบที่มีในภูมิภาคนี้ ตลอดจนจัดนำวัตถุดิบจากภูมิภาคอื่นเพื่อผลิตสินค้าแข่งขันกับตลาดนานาชาติได้

3) ทำให้ภูมิภาคนี้พัฒนาเป็นศูนย์กลางความช่วยเหลือทางการเงิน ด้านวิชาการ ด้านเทคโนโลยีจากนานาชาติ เพื่อพื้นที่กลุ่มประเทศในภูมิภาคอินโดจีน

4) ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นศูนย์กลางโครงข่ายด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคอินโดจีน

การรวมกลุ่มของภูมิภาคอินโดจีนทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประตูสู่อินโดจีน ซึ่งถ้าความร่วมมือระหว่างอนุภูมิภาคสำเร็จในอนาคตจะก่อให้เกิดโครงการพัฒนาต่างๆตามมามาก อาทิเช่น โครงการสร้างแนวถนนสาย ชลบุรี - สระแก้ว - สุรินทร์ - ยโสธร - มุกดาหาร ข้ามไปยังเมืองปากเซ ประเทศลาว สิ้นสุดที่ประเทศเวียดนาม จากแผนที่ 4.26 แสดงโครงข่ายถนนตามโครงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษบริเวณอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง 6 ประเทศ (โครงการ 6 เหลี่ยมเศรษฐกิจ) ซึ่งประเทศไทยเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญ รวมทั้งเป็นฐานทางเศรษฐกิจและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาประเทศในภูมิภาคอินโดจีนอย่างมาก โดยมีบทบาทสำคัญ คือ

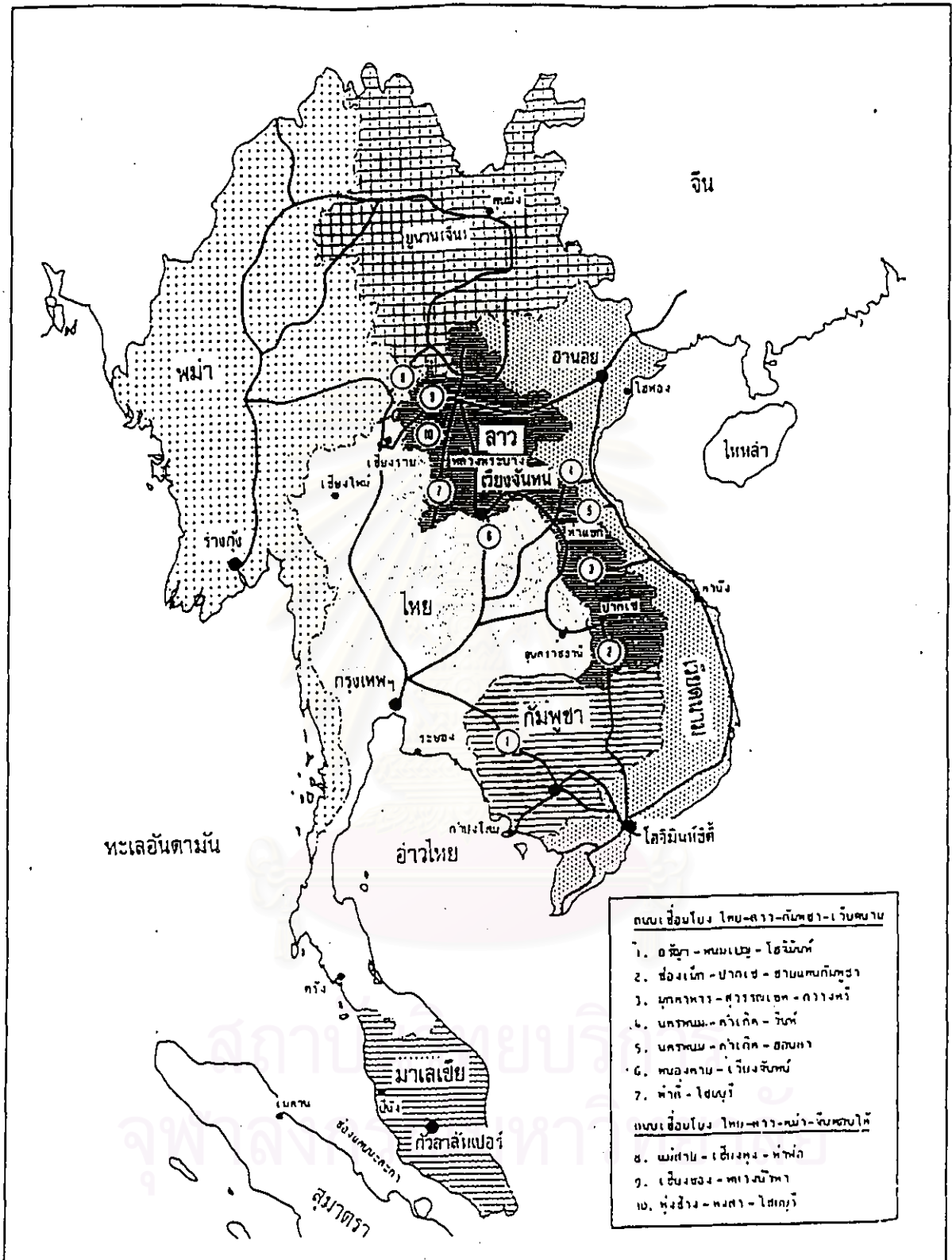
- 1) บทบาทในฐานะเป็นประตูลงทุนสู่อินโดจีน
- 2) บทบาทในฐานะเป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศภูมิภาคอินโดจีนและประตูไปสู่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทย (Eastern Seaboard Development Program)
- 3) บทบาทในฐานะศูนย์กลางการฟื้นฟูบูรณะอินโดจีน ในแง่การเงิน การธนาคาร การวิจัย ฯลฯ
- 4) บทบาทในฐานะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ เชื่อมโยงสู่แหล่งท่องเที่ยวระดับโลกของประเทศในภูมิภาคอินโดจีน

เมื่อโครงการทั้งหลายที่เชื่อมโยงประเทศไทยกับภูมิภาคอินโดจีนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ซึ่งอาจจะใช้เวลาในอีก 10 ปีข้างหน้า หรือมากกว่า หรือน้อยกว่านั้น ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ และจะส่งผลต่อการค้าขายขนส่งสินค้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต ดังนั้น การสนับสนุนการลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างนับเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาวัตถุดิบที่มีมากในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงมาแปรรูปเป็นสินค้าอุตสาหกรรมส่งขายยังตลาดในอินโดจีน และสามารถส่งต่อยังประเทศอื่นๆทางท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง เนื่องจาก

ความได้เปรียบในด้านการคมนาคมขนส่งที่กล่าวมา ทำให้ต้นทุนในด้านการขนส่งสินค้าลดลง นอกจากนี้ยังสามารถส่งสินค้าที่ผลิตในภูมิภาคไปสู่ประเทศทางมหาสมุทรแปซิฟิกได้โดยผ่านทางลัดระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนค่าขนส่งและระยะเวลามากขึ้น และจะเป็นหนทางหนึ่งในการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ให้เพิ่มขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาคได้

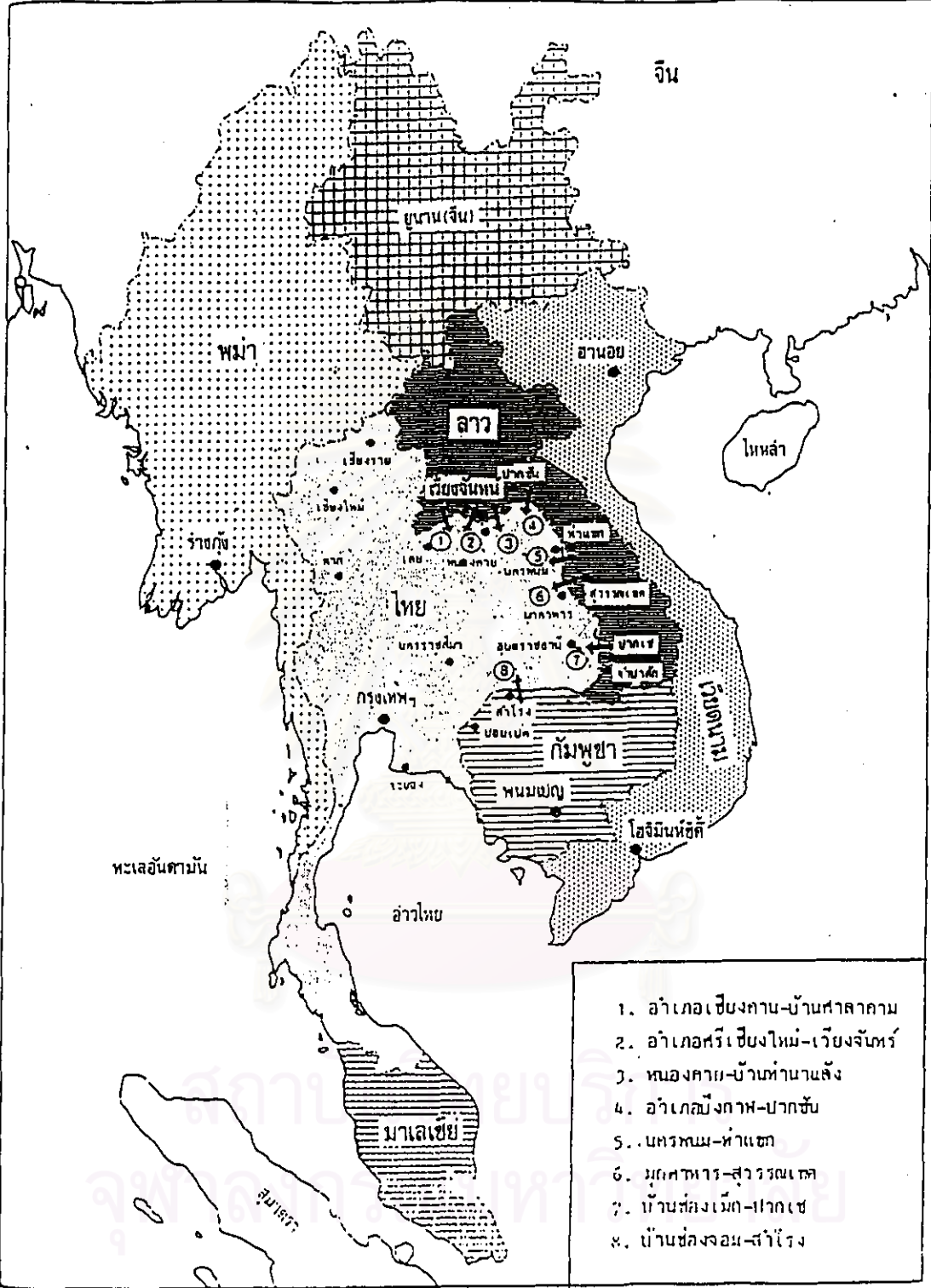

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ถนนเชื่อมไทย-ลาว-กัมพูชา-เวียดนาม
1. อังคณา - พนมเปญ - โฮจิมินห์
 2. ชื่องเน็ก - ปากเซ - ฮานอย - นครกัมพูชา
 3. นครหลวง - สุวรรณภูมิ - กวางหลิง
 4. นครพนม - กำแพง - วิก
 5. นครพนม - กำแพง - ฮานอย
 6. พนมเปญ - เวียงจันทน์
 7. พาก - โฮจิมินห์
- ถนนเชื่อมไทย-ลาว-พม่า-จีนตอนใต้
8. เชียงใหม่ - เชียงตุง - ห้าง
 9. เชียงตุง - พายัพ
 10. ห้าง - พายัพ - โฮจิมินห์

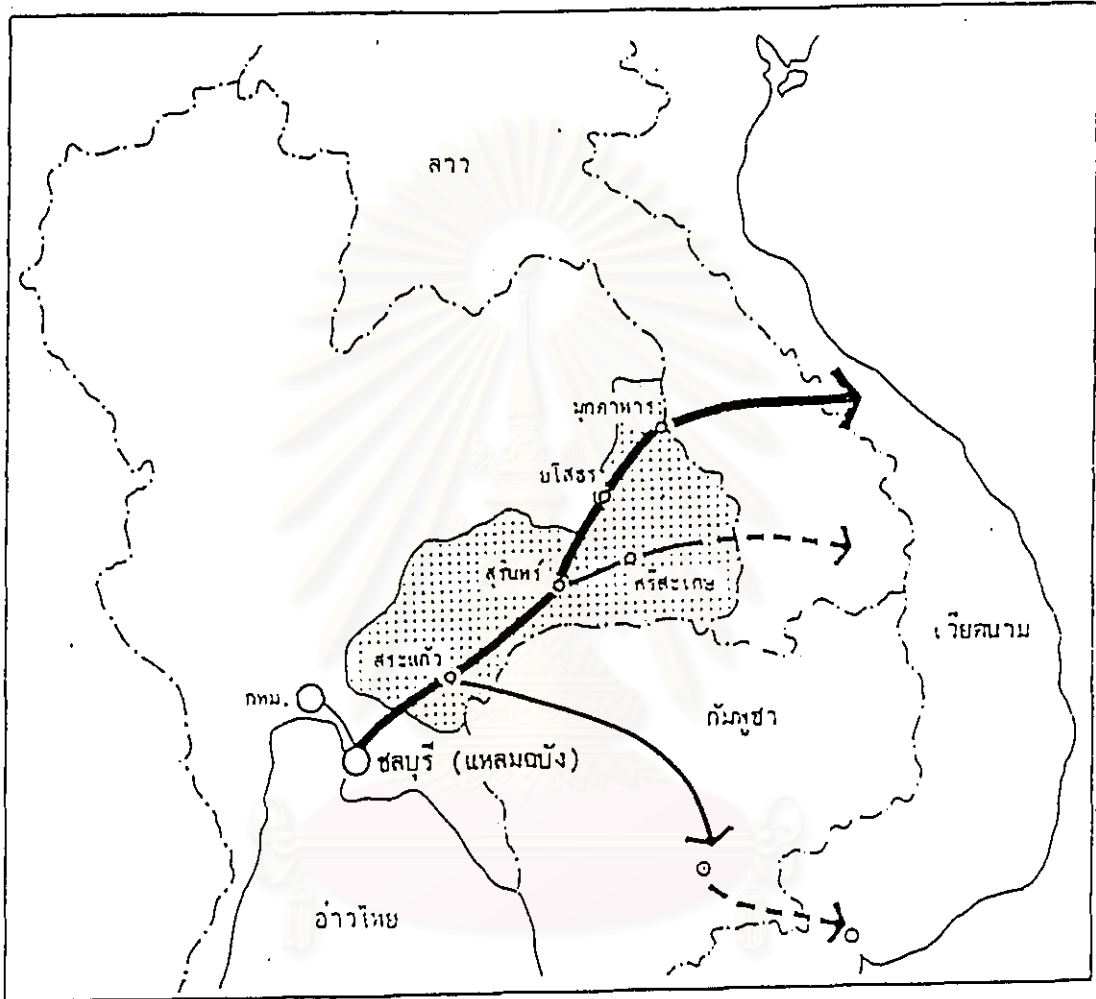
แผนที่ 4.14	แผนที่ประเทศไทย	มาตราส่วน: 0 50 100 กม.	
แสดง โครงข่ายถนนตามโครงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษบริเวณอนุภูมิภาคสุมาตราตอนล่าง 6 ประเทศ ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ			

1. อำเภอเชียงคาน-บ้านศาลาคาม
2. อำเภอศรีเชียงใหม่-เวียงจันทร์
3. หลวงคายน-บ้านท่านางแล
4. อำเภอเมืองกาฬ-ปากซัน
5. นครพนม-ห้าแฉก
6. นครพนม-สุวรรณเขต
7. บ้านสองแม่ต-ปากเซ
8. บ้านช่องจอม-ลำโพง

แผนที่ 4.15	แผนที่ประเทศไทย	มาตราส่วน: 0 50 100 กม.
N ▲	แสดง... จุดเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับประเทศลาวและกัมพูชา	
	ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	

แนวทางการขนส่งสายชลบุรี - สระแก้ว - สุรินทร์ - บึงอรัญ - มุกดาหาร

เขตประเทศ

แผนที่ 4.18	แผนที่ประเทศไทย	มาตราส่วน: 0 50 100 กม.	
N	แสดง..	แนวทางการขนส่งสายชลบุรี - สระแก้ว - สุรินทร์ - บึงอรัญ - มุกดาหาร	
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ			